

О. М. Васілевський

КРИТЕРІЙ ПЕРЕВІРКИ НАЯВНОСТІ КОРЕЛЯЦІЇ МІЖ ПАРАМИ РЕЗУЛЬТАТІВ ВИМІРЮВАНЬ ПРИ ВИРАЖЕННІ НЕВИЗНАЧЕНОСТЕЙ

При оцінюванні та вираженні невизначеностей результатів вимірювань перш за все потрібно визначити чи має місце кореляційний зв'язок між будь-якими парами результатів непрямих вимірювань. Для цього пропонується використовувати такий критерій перевірки наявності кореляційного зв'язку між результатами вимірювань:

$$\frac{r(x_i, x_j) \sqrt{n}}{1 - r^2(x_i, x_j)} > t_p(v_{eff}), \quad (1)$$

де $t_p(v_{eff})$ - квантиль розподілу Стьюдента з ефективною кількістю ступенів вільності v_{eff} і рівнем довіри p ;

n - кількість узгоджених пар результатів вимірювань;

$r(x_i, x_j)$ - коефіцієнт кореляції між парами вимірювань x_{ih} та x_{jh} , який розраховується з виразу:

$$r(x_i, x_j) = \frac{\sum_{h=1}^n (x_{ih} - \bar{x}_i)(x_{jh} - \bar{x}_j)}{\sqrt{\sum_{h=1}^n (x_{ih} - \bar{x}_i)^2 \sum_{h=1}^n (x_{jh} - \bar{x}_j)^2}}, \quad (2)$$

де $\bar{x}_i = \frac{1}{n_i} \sum_{q=1}^{n_i} x_{iq}$ та $\bar{x}_j = \frac{1}{n_j} \sum_{q=1}^{n_j} x_{jq}$ - середні арифметичні значення результатів вимірювань i -тої та j -тої вхідних величин.

Якщо нерівність (1) виконується, то це означає, що кореляційний зв'язок між даною парою результатів вимірювань x_{ih} та x_{jh} присутній, а сумарна стандартна невизначеність повинна визначатись за формулою:

$$u_c(y) = \sqrt{\sum_{i=1}^m \left(\frac{\partial f}{\partial x_i} u(x_i) \right)^2 + 2 \sum_{i=1}^m \sum_{j=1}^m \frac{\partial f}{\partial x_i} \frac{\partial f}{\partial x_j} u(x_i) u(x_j) r(x_i, x_j)}, \quad (3)$$

де $u(x_i)$ та $u(x_j)$ - стандартні невизначеності i -тої та j -тої вхідних величин, розрахованих за типом А або за типом В;

$\frac{\partial f}{\partial x_i}$ та $\frac{\partial f}{\partial x_j}$ - коефіцієнти чутливості модельного рівняння, яке виражає залежність

вихідної величини y від вхідних величин $x_1, \dots, x_m$: $y = f(x_1, \dots, x_m)$.

Якщо ж нерівність (1) не виконується, то це означає, що кореляція відсутня, а в рівнянні (3) коефіцієнт кореляції приймається рівним нулю.